

16. Chesnokova I. I. Problemy samosoznaniya v psihologii / I.I. Chesnokova. – M. : Nauka, 1997. – 143 s.
17. Sharov A.S. Ogranichennyj chelovek: znachimost', aktivnost', refleksija: monografija / A.S. Sharov – Omsk: Izd-vo OmGPU, 2000. – 358 s.
18. Shrejder Ju.A. Chelovecheskaja refleksija i dve sistemy jeticheskogo soznaniya / Ju. A.Shrejder // Vestnik filosofii. – 1990. - № 7. – S.32-41.

Резюме. В статье освещается роль рефлексии как центрального психологического механизма в развитии нравственного сознания и самосознания личности. Отмечено, что нравственная активность личности невозможна без рефлексии, которая связывает нравственную сферу личности с психикой других людей, выступает основой для логических операций морального мышления. Подчеркнуто, что функционирование рефлексивных механизмов направляется на решение двух задач: познание другого и обуславливание собственных нравственных действий и поступков. Обоснована значимость рефлексивных действий в процессе реализации человеком нравственного поведения, выделены и охарактеризованы в пределах личностного аспекта рефлексии ее особый подвид - моральный рефлексию.

Ключевые слова: личность, рефлексия, моральная рефлексия, моральное сознание, моральное самосознание, моральный поступок, моральное поведение, саморегуляция поведения.

Summary. The article deals with the role of reflection as a central psychological mechanism in development of personality moral consciousness and self-consciousness. It is noted that moral activity of personality isn't possible without reflection which connects personality moral sphere with psychics of other people and acts as a basis for logical operations of moral thinking. It is emphasized that functioning of reflexive mechanisms is directed at solving of two tasks, namely cognizing of the other and predetermining of own moral actions and deeds. The value of reflexive actions in the process of implementing moral behavior of a person is grounded; the special subtype of reflection such as moral reflection is pointed out and characterized in the frame of personality aspect of reflection. The main attention is paid to the fact that moral reflection provides possibility of cognition of main phenomena, facts of individual life for a child; as well as possibility of cognition of moral activity as a main component of moral for moral consciousness. The significance and specifics of moral reflection in the process of behavior self-regulation is found out as well as in the issues of personality moral development. It is demonstrated that reflection as well as moral reflection are formed along with personality, forms principle of its being and it is inseparable part of contents of I-individual, it is necessary condition of complete interpersonal communication while other acts in his/her unity and completeness which allows to relive the feeling of unity with him/her, sympathize and help him/her.

Key words: personality, reflection, moral reflection, moral consciousness, moral self-consciousness, moral deed, moral behavior, behavior self-regulation.

УДК 159.9:37

М.М. АВГУСТИЮК

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ІЛЮЗІЇ ЗНАННЯ В МЕТАКОГНІТИВНОМУ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті подані узагальнені результати аналізу теоретичних та експериментальних досліджень метакогнітивного моніторингу як аспекту метапізнання. Охарактеризовані отримані під час експериментального дослідження зовнішні чинники, що впливають на метакогнітивний моніторинг, сприяючи або перешкоджаючи його об'єктивності. Зокрема, звертається увага на вид інформації, рівень її складності та обсяг, а також тип тестової

перевірки. На основі проведеного аналізу встановлено, що переважна більшість зовнішніх чинників, серед яких, зокрема, складність завдання, негативно впливають на об'єктивність метакогнітивного моніторингу, результатом чого є виникнення ілюзії знання.

Ключові слова: ілюзія знання, метакогнітивний моніторинг, статистичні дані, суб'єктивна впевненість, точність моніторингу.

Постановка проблеми. Ілюзія знання як помилка моніторингу розуміння є вагомою перешкодою ефективності навчальної діяльності, адже незнання того, коли була пропущена важлива інформація нерідко сповільнює процес навчання. Необхідність зосереджувати увагу на такому метакогнітивному явищі значною мірою зумовлена сучасною системою освіти, яка потребує врахування не лише результативних характеристик діяльності того, на кого спрямовано навчальний процес, але й різноманітних параметрів, здатних характеризувати уявлення суб'єкта про сам процес навчання і його результати. А оскільки ілюзія знання є проблемою об'єктивності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності, то актуальним залишається необхідність окреслення особливостей її впливу на метакогнітивний моніторинг та пошук можливих шляхів його нівелювання у навчальній діяльності загалом.

Метою статті є здійснити аналіз особливостей прояву ілюзії знання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів ВНЗ.

Результати теоретичного дослідження. Основні положення особливостей прояву ілюзії знання як метакогнітивного явища викладені в працях А. Гленберга, А. Вілкінсона, В. Епстайна, Д. Еакін, Л. Майерса, А. Коріата. Питанню функціонування ілюзії знання у метакогнітивному моніторингу та впливу цього явища на ефективність навчальної діяльності присвятили праці Д. Еакін, А. Коріат, А. Гленберг, А. Вілкінсон, В. Епстайн, Дж. Меткалф, М. Серра, Т. Нелсон, Л. Наренс, Л. Редер, Ф. Ріттер, Т. Доцевич, А. Карпов, Є. Савін, А. Фомін та ін. Праці цих та інших науковців і становлять теоретичну джерельну базу дослідження. Однак аналіз наукової літератури свідчить, що проблема ілюзії знання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності є недостатньо дослідженою і потребує нових підходів до її розв'язання, систематизації та теоретичного узагальнення.

Процеси метакогнітивного моніторингу співвідносяться як із зовнішніми, так і з особистісними чинниками, які характеризують людину як суб'єкта пізнання. Так, до особистісних чинників належать рівень інтелекту, здатність до самомоніторингу, налаштованість на виконання, наполегливість, активність, позитивні емоції (Дж. Палліер та ін., 2002), мотивація та самооцінка, індивідуальні відмінності (вік, характер), настрої, налаштованість на ефективність виконання, статеві відмінності у винесенні суджень (Б. Пулфорд, 1996). К. Кейсі та Р. Уотсон (1989) наголошують, що в основі зв'язку «точність-впевненість» лежать чотири фактори: складність завдання, вплив зворотного зв'язку, мотивація суб'єктів та їхні навички виконання завдань.

Б. Пулфорд (1996) до ситуативних чинників, що впливають на виникнення ефекту надмірної впевненості, відносить складність завдання, обсяг інформації та її знайомість. До складу внутрішніх чинників входять вид інформації, її рівень складності, зміст, обсяг тощо. До зовнішніх чинників як умов включених у навчальну діяльність операцій А. Коріат (1997) відносить умови задання завдання, відведений на виконання час, повторення інформації, включені у діяльність суб'єкта операції кодування, такі як рівень виконання та інтерактивне представлення інформації. Крім того, сюди належать такі мнемічні індикатори, як доступність інформації, легкість, з якою вона спадає на думку, знайомість за підказками, легкість виконання завдання тощо.

Методика та процедура дослідження. На основі комплексного теоретичного аналізу особливостей прояву ілюзії знання в метакогнітивному моніторингу та чинників її виникнення в навчальній діяльності студентів на базі Науково-дослідної лабораторії когнітивної психології Національного університету «Острозька академія» було проведено експериментальне дослідження (лабораторний експеримент), в якому взяли участь 50 студентів, середній вік яких становив 18,06 (SD = 2,07), і які склали досліджувану вибірку,

сформовану методом випадкових відборів. Експеримент складався з чотирьох етапів: запам'ятовування інформації, оцінка інформації, дистрактор та відтворення інформації.

Спочатку досліджувані опрацьовували три види інформації: тексти, твердження та пари слів. Перед кожним завданням учасники експерименту демонстрували свої судження про легкість вивчення та впевненості у правильності виконання. Крім того, досліджувані ознайомлювались із запитаннями, на які відповідали на етапі відтворення інформації, та за допомогою шкали від 1 до 6 оцінювали рівень своєї впевненості у тому, що правильно дадуть на них відповідь.

Основною функцією етапу дистрактору було відволікти увагу від попередніх фаз експерименту з метою актуалізації опрацьованої інформації для її подальшого відтворення. Для цього було використано три опитувальники (методики вивчення об'єму короткотривалої пам'яті, діагностики рівня розвитку рефлексивності та оцінки метакогнітивної включеності в діяльність). Тобто було відведено час на перерву, завдяки чому досліджувані могли відволіктися від інформації, яку запам'ятовували.

На етапі відтворення інформації було досліджено такий чинник, як вид завдання (тип тесту). Студенти давали відповіді на три види запитань: 1) запитання з власною відповіддю (відкриті запитання, які не передбачали жодного запропонованого варіанту відповіді); 2) запитання з варіантами відповідей «так» / «ні» / «не знаю»; 3) запитання з варіантами відповідей (чотири варіанти, лише один з яких був правильним). Після тесту досліджувані знову давали відповіді на запитання щодо своєї впевненості у тому, наскільки добре запам'ятали інформацію. Відповідно, ілюзія знання визначалась як співвідношення суб'єктивної оцінки продуктивності до суб'єктивної продуктивності запам'ятовування.

Всі отримані дані були оброблені за допомогою комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics 20. Для аналізу статистичної обробки даних було використано коефіцієнт гамма-кореляції G , однофакторний дисперсійний аналіз та LSD-аналіз.

Аналіз результатів дослідження. Аналіз показників рейтингів суджень про вивчене під впливом типу тесту за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу не показав статистично істотних відмінностей середніх значень рейтингів JOL-суджень щодо типу тесту [$F(2,56) = 2,602$; $p = 0,74$]. Це означає, що те, яким чином було представлено запитання, в цілому не вплинуло на суб'єктивну впевненість досліджуваних. Однак, нам вдалося встановити, що суб'єктивна впевненість у правильності знань є вищою у випадку, коли досліджуваному пропонується відповідати на запитання з чотирма варіантами відповіді, оскільки тоді впевненість є найвищою. Досить високою є впевненість суб'єкта, коли він сам пригадує відповідь. І, відповідно, найменш впевненими досліджувані є під час вибору правильної відповіді серед варіантів «так» / «ні» / «не знаю».

Причинами систематичних помилок у судженнях є більша схильність суб'єктів до вибору стверджувальних відповідей, аніж заперечних, а також тенденція ігнорування відповіді, що не співпадає з їхнім переконанням. Як встановили Дж. Палліер з колегами [8], відкриті запитання, на відміну від запитань вибору з множини, сприяють більшій точності самооцінок. Однак це не означає, що ці запитання не позбавлені об'єктивності [1].

Отримані результати співпадають з даними М. К. де Карвалхо Фільхо [2], адже відмінності між показниками рейтингу JOL-суджень та об'єктивною точністю більш суттєві саме під час роботи з відкритими запитаннями. Однак, на відміну від результатів, що їх отримали С. Датке, Дж. Баренберг та К. Леопольд [4], які стверджують, що знання про тип тесту наперед сприяє більшій об'єктивності, нами було виявлено протилежне – досліджувані не лише неточно оцінювали власні знання, а й спостерігалася тенденція до їх переоцінки.

Тип тестових завдань є вагомим чинником, що впливає на точність метакогнітивного моніторингу (Є. Савін, А. Фомін, 2013). Науковцями доведено, що студенти є, як правило, більш впевненими у правильності вирішення пунктів тесту з трьома правильними варіантами відповіді, ніж з одним або двома. Крім того, був виявлений ефект взаємодії чинників «кількість правильних відповідей у пункті тесту» і «впевненість у собі»: досліджувані з

низькою впевненістю у собі є більш впевненими у виконанні тестових завдань саме з трьома правильними варіантами відповіді [1].

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу нами було встановлено, що існують статистично значимі відмінності у розподілі середніх значень рейтингів суджень впевненості залежно від виду інформації [$F(2,56) = 17,78$; $p = 0,000$]. Тобто на суб'єктивну впевненість у знанні впливає те, яким чином представлена інформація – у вигляді тексту, тверджень чи пар слів. Встановлено статистично значимі відмінності в суб'єктивній впевненості під час запам'ятовування текстів ($M = 4,27$; $SD = 1,53$) та тверджень ($M = 4,67$; $SD = 1,59$) на рівні значимості $p = 0,000$. Також статистично підтверджено відмінності між впевненістю під час роботи з парами слів ($M = 4,21$; $SD = 1,9$) та твердженнями ($M = 4,67$; $SD = 1,59$) на рівні значимості $p = 0,000$. Однак під час експерименту не вдалося виявити статистично значимих відмінностей між впливом на суб'єктивну впевненість інформації у вигляді тверджень та тексту.

Це означає, що найбільш впевненими у правильності своїх знань досліджувані є під час роботи з твердженнями, тоді як найменш впевненими – коли працюють з текстами та парами слів. Д. Хакер, Л. Бол та К. Бахбахані [5] встановили, що вищі показники калібрування є можливими лише за наявності високого рівня знання контексту, що аналізується. Можливим поясненням може бути те, що на високу впевненість у знанні впливає знання контексту інформації. Тобто, запам'ятовуючи пари слів, не пов'язані логічно, досліджувані не є впевненими у своїх знаннях, тоді як у твердженнях слова пов'язані логічним зв'язком, що полегшує відтворення інформації. Однак виникає запитання, чому впевненість у знанні текстової інформації є нижчою, оскільки текст є найбільш зв'язним та логічним порівняно зі словами та твердженнями? Одним із можливих пояснень може бути те, що під час експерименту досліджувані відтворювали тексти речення за реченням, що позбавило такий вид інформації логічності. Також можна припустити, що під час запам'ятовування досліджувані приділяли менше уваги саме текстам, на відміну від тверджень та пар слів. Ще одним припущенням може бути те, що в контексті такої характеристики, як складність інформації, досліджувані оцінювали текст як більш складну інформацію. А це, як зазначає Б. Пулфорд [9], призводить до недооцінки власних знань. І, навпаки, при запам'ятовуванні тверджень досліджувані суб'єктивно позначають інформацію як легку, будучи надмірно впевненими в ступені її засвоєння.

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу (ANOVA) не було статистично підтверджено впливу такого чинника, як стиль тексту на суб'єктивну впевненість [$F(2,56) = 0,48$; $p = 0,62$]. Фактично, це означає, що на суб'єктивну впевненість не впливає стиль інформації. Однак, аналіз внутрішньогрупових відмінностей середніх значень дає можливість стверджувати, що при запам'ятовуванні тексту художнього стилю помітна тенденція до більш високих рейтингів JOL-суджень ($M = 4,83$; $SD = 0,75$) порівняно з публіцистичним ($M = 4$; $SD = 2$) та науковим ($M = 4$; $SD = 2$) стилями. Найбільш впевненими у правильності своїх суджень досліджувані є під час опрацювання текстів художнього стилю, і відповідно, найменш впевненими при роботі з текстами наукового та публіцистичного стилів. Це може бути пояснено тим, що художній текст, будучи емоційно забарвленим, дозволяє більш точно запам'ятати інформацію, оскільки така інформація запам'ятовується краще. Цікавість інформації також впливає на надмірну впевненість у правильності розуміння матеріалу. Евристики поточного знання та знайомості, що виникають як наслідок, є перешкодою ефективності метакогнітивного моніторингу, адже часто після отримання інформації виникає переконання, що вона була знана завжди (має місце *hindsight bias*) [1].

Обсяг інформації, її інформативність, попередні знання, легкість доступу та додаткова загальна інформація також впливають (щоправда, опосередковано) на ступінь впевненості суб'єктів при винесенні суджень метакогнітивного моніторингу [9]. Аналіз середніх значень, отриманих шляхом експерименту, показав, що більш впевненими досліджувані є під час роботи з більшим обсягом інформації ($M = 5,12$; $SD = 0,64$), ніж з меншим ($M = 3,5$; $SD = 1,88$). Очевидно, це пов'язано з тим, що, працюючи з великим текстом, досліджуваний

приділяє більше зусиль для того, щоб його запам'ятати, на відміну від роботи над малим текстом, де індивід є надмірно впевненим у здатності його запам'ятати. Також логічно припустити, що при більш уважному прочитанні великого за обсягом тексту інформація запам'ятовується краще, і, відповідно, відтворюється більш продуктивно.

Ці результати, однак, є дещо суперечливими. Адже, як зазначається в численних дослідженнях, суб'єктивно людина вважає, що засвоїла малий текст краще, ніж великий. Н. Коммандер та Д. Станвік [3] переконані, що ймовірність появи ілюзії знання більше залежить від невеликих за обсягом зразків інформації, тоді як великі за обсягом тексти, навпаки, сприяють більшій точності моніторингу. Більший обсяг текстової інформації нерідко сприяє зростанню суб'єктивної впевненості у розпізнаванні правильної відповіді серед запропонованих варіантів (А. Коріат, Дж. Данлоскі, Дж. Меткалф).

Наступним етапом дослідження було встановлення тісноти зв'язку між суб'єктивними судженнями та об'єктивно отриманими даними. Метою цього етапу було дослідження об'єктивної точності учасників експерименту при винесенні суджень впевненості, а також особливостей прояву ілюзії знання в метакогнітивному моніторингу.

Т. Нелсон та Л. Наренс [7] з метою встановлення взаємозв'язку між суб'єктивними оцінками ймовірності та об'єктивними показниками відтворення запропонували коефіцієнт гамма-кореляції Гудман-Крускала (G). Показник G дозволяє співставити усю множину суб'єктивних оцінок респондента із множиною об'єктивних параметрів цієї оцінки (продуктивність відтворення) та вивести показник для кожного респондента окремо, після чого за допомогою формул визначаються показники, які характеризують ілюзію знання. Це індекси впевненості, калібрування та резолюції.

Отримані дані показали, що досліджувані більш схильні до переоцінки власних здібностей. Зокрема, при запам'ятовуванні тверджень та подальшому їх відтворенні за допомогою відповідей на запитання з варіантами відповідей досліджувані показали найбільшу впевненість у тому, що добре запам'ятали текстову інформацію. Частково цей факт підтверджує дослідження Д. Хакера, Л. Бола та К. Бахбахані [5], які встановили, що людина більш точно оцінює власні знання, коли інформація вкладена в певний контекст. Представлені для запам'ятовування твердження не були пов'язані між собою, тому досліджуваним було складно встановити певні зв'язки. Це підтверджує також встановлений нами факт більш точної оцінки досліджуваними знань у вигляді текстової інформації. Однак ці результати є суперечливими порівняно з переконаннями, що люди схильні точніше оцінювати власні знання під час пошуку відповідей на запитання із запропонованими варіантами відповідей. Ми отримали протилежні результати – саме у запитаннях з варіантами відповіді досліджувані були надмірно впевнені у своїй правильності.

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу було виявлено статистично значимий вплив таких чинників, як тип тесту та вид інформації на індекс калібрування [$F(2.56) = 108,6; p = 0,000$]. Отримані дані дали можливість стверджувати, що досліджувані найбільш схильні переоцінювати свої можливості під час опрацювання тверджень та відповідей на запитання із варіантами відповідей. Найвищі показники індексу калібрування простежувалися в категорії «запитання з варіантами відповіді для тверджень», а найнижчі – в категоріях, пов'язаних з текстом. Отримані результати співпадають з даними Р. Макі та С. Беррі [6], які довели, що найнижчі показники калібрування зафіксовані в ході опрацювання текстової інформації.

За допомогою індексу резолюції було встановлено, що рівень впевненості не впливає на здатність індивідів дискримінувати суб'єктивні оцінки щодо правильних та неправильних відповідей. Прослідковувалась чітка тенденція щодо зменшення однотипних відповідей при роботі з текстами.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, як засвідчив експеримент, на виникнення ілюзії знання найбільше впливають такі чинники, як тип тесту (зокрема, надмірну впевненість у знаннях зумовлює робота із запитаннями, що передбачають вибір відповіді з декількох варіантів, та запитаннями з відповідями «так» / «ні» / «не знаю»);

вид інформації (студенти більш варіативно оцінюють власні знання при роботі з текстами, при цьому ілюзія знання виникає під час запам'ятовування тверджень та текстів); обсяг інформації (невеликі за обсягом тексти сприяють більшій ймовірності виникнення ілюзії знання); стиль текстової інформації (найбільш впевнені у своїх знаннях досліджувані під час роботи з текстами художнього стилю).

Вплив цих чинників на прояв ілюзії знання в метакогнітивному моніторингу у процесі навчальної діяльності необхідно мінімізувати. Тому з метою уникнення появи ілюзії знання доречною є розробка практичних рекомендацій не тільки студентам та педагогам, а й іншим індивідам, які працюють з інформацією. Крім того, оскільки викладені дані не висчерпують усіх аспектів впливу ілюзії знання, необхідно продовжувати теоретичні та емпіричні пошуки з метою висвітлення особливостей прояву ілюзії знання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Августюк М.М. Вплив зовнішніх чинників на об'єктивність метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів / М.М. Августюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: Збірник наукових праць. – 2015. – Випуск 1. – С. 18-28.
2. Carvalho Filho M.K. de. Confidence judgments in real classroom settings: Monitoring performance in different types of tests / M.K. de Carvalho Filho // International Journal of Psychology. – 2009. – Vol. 44, No. 2. – pp. 93-108.
3. Commander N.E. Illusion of knowing in adult readers: Effects of reading skill and passage length / N.E. Commander, D.J. Stanwyck // Journal: Contemporary Educational Psychology. – 1997. – Vol. 22, No. 1. – pp. 39-52.
4. Dutke S. Learning from text: Knowing the test format enhanced metacognitive monitoring / S. Dutke, J. Barenberg, C. Leopold // Metacognition and Learning. – 2010. – Vol. 5. – pp. 195-206.
5. Hacker D.J. Explaining calibration in classroom contexts: The effects of incentives, reflection, and explanatory style / D.J. Hacker, L. Bol, K. Bahbahani // Metacognition and Learning. – 2008. – Vol. 3. – pp. 101-121.
6. Maki R.H. Metacomprehension of text material / R.H. Maki, S.L. Berry // Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition. – 1984. – Vol. 10, No. 4. – pp. 663-679.
7. Nelson T.O. Metamemory: A theoretical framework and new findings / T.O. Nelson, L. Narens // The Psychology of Learning and Motivation. – 1990. – Vol. 26. – pp. 125-173.
8. Pallier G. The role of individual differences in the accuracy of confidence judgments / G. Pallier, R. Wilkinson, V. Danthiir, S. Kleitman, G. Knezevic, L. Stankov, R.D. Roberts // The Journal of General Psychology. – 2002. – Vol. 129, No. 3. – pp. 257-299.
9. Pulford B.D. Overconfidence in human judgment / B.D. Pulford // PhD Thesis. – Department of Psychology, University of Leicester, 1996. – 129 p.

References

1. Avgustjuk M.M. Vplyv zovnishnih chynnykiv na ob'jektyvnist' metakognityvnogo monitoryngu navchal'noi' dijal'nosti studentiv / M.M. Avgustjuk // Naukovi zapysky Nacional'nogo universytetu «Ostroz'ka akademija». Serija «Psychologija»: Zbirnyk naukovykh prac'. – 2015. – Vypusk 1. – S. 18-28.
2. Carvalho Filho M.K. de. Confidence judgments in real classroom settings: Monitoring performance in different types of tests / M.K. de Carvalho Filho // International Journal of Psychology. – 2009. – Vol. 44, No. 2. – pp. 93-108.
3. Commander N.E. Illusion of knowing in adult readers: Effects of reading skill and passage length / N.E. Commander, D.J. Stanwyck // Journal: Contemporary Educational Psychology. – 1997. – Vol. 22, No. 1. – pp. 39-52.

4. Dutke S. Learning from text: Knowing the test format enhanced metacognitive monitoring / S.Dutke, J. Barenberg, C. Leopold // *Metacognition and Learning*. – 2010. – Vol. 5. – pp. 195-206.
5. Hacker D.J. Explaining calibration in classroom contexts: The effects of incentives, reflection, and explanatory style / D.J. Hacker, L. Bol, K. Bahbahani // *Metacognition and Learning*. – 2008. – Vol. 3. – pp. 101-121.
6. Maki R.H. Metacomprehension of text material / R.H. Maki, S.L. Berry // *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*. – 1984. – Vol. 10, No. 4. – pp. 663-679.
7. Nelson T.O. Metamemory: A theoretical framework and new findings / T.O. Nelson, L.Narens // *The Psychology of Learning and Motivation*. – 1990. – Vol. 26. – pp. 125-173.
8. Pallier G. The role of individual differences in the accuracy of confidence judgments / G.Pallier, R. Wilkinson, V. Danthiir, S. Kleitman, G. Knezevic, L. Stankov, R.D. Roberts // *The Journal of General Psychology*. – 2002. – Vol. 129, No. 3. – pp. 257-299.
9. Pulford B.D. Overconfidence in human judgment / B.D. Pulford // PhD Thesis. – Department of Psychology, University of Leicester, 1996. – 129 p.

Резюме. В статье представлены результаты анализа теоретических и экспериментальных исследований метакогнитивного мониторинга как аспекта метапознания. Охарактеризованы полученные во время эксперимента внешние факторы, влияющие на метакогнитивный мониторинг, способствуя или препятствуя его объективности. В частности, обращается внимание на тип информации, уровень ее сложности, содержание и объем, а также тип тестовой проверки. На основе проведенного анализа установлено, что подавляющее большинство внешних факторов, среди которых, в частности, сложность задачи, отрицательно влияют на объективность метакогнитивные мониторинга, результатом чего является возникновение иллюзии знания.

Ключевые слова: иллюзия знания, метакогнитивный мониторинг, статистические данные, субъективная уверенность, точность мониторинга.

Summary. The article summarizes the results of a scientific analysis of the theoretical and experimental researches of metacognitive monitoring as metacognition aspect. The complex analysis of the scientific data and the results of the laboratory experiment outline some basic features stating that the objectivity of monitoring is a kind of methodological problem. The peculiarities of external factors that affect metacognitive monitoring promoting or preventing its objectivity are also characterized. The results of the investigation prove the impact of the situational factors on the subjective confidence of the students taking part in the experiment but so far it is difficult to scope their influence on the illusion of knowing. Special attention is paid to the synthesis of the basic notions of the accuracy of metacognitive monitoring. In particular, attention is drawn to the type of information, level of task complexity, its context, amount, and type of tasks. Based on the analysis, it is found that the majority of external factors such as complexity of the task adversely affect the metacognitive monitoring objectivity, often resulting in the appearance of the illusion of knowing. The analysis made it possible to determine the impact of situational factors on the illusion of knowing. Special attention was paid to such indicators as an index of resolution that together with indexes of confidence and calibration characterize the illusion of knowing. The practical value of this study is associated with the ability to use its results in the educational process in order to overcome the negative impact of the illusion of knowing on the effectiveness of metacognitive monitoring.

Key words: illusion of knowing, metacognitive monitoring, monitoring accuracy, statistical data, subjective confidence.